

BIOLOGICKÉ A TOXINOVÉ ZBRANĚ DNES

Geissler, E. (Ed.): Biological and Toxin Weapons Today.
Oxford University Press, Oxford, New York, Toronto 1986

Při příležitosti Druhé hodnotící konference ke Konvenci o zákazu vývoje, výroby a skladování bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení je počátkem září 1986 uvedena na knižní trh velmi aktuální publikace, věnovaná problémům možného zneužití mikrobiologie a biotechnologie pro vojenské účely. Kniha vychází péčí Stockholmského mezinárodního ústavu pro mírový výzkum — SIPRI (nezávislé instituce, financované švédským parlamentem, založené v r. 1966 na paměť 150 let nepřetržitého míru ve Švédsku).

Úvodem citovaná konvence, uzavřená v roce 1972, vstoupivší v platnost v r. 1975, kterou do konce roku 1985 ratifikovalo 103 států, je vůbec prvním dokumentem zavazujícím k likvidaci určitého druhu výzbroje, na rozdíl od všech ostatních dohod, které zbrojení jen regulují (zákaz použití biologických zbraní je dán společně s chemickými zbraněmi Ženevským protokolem z r. 1925).

Autorský kolektiv pod vedením vydavatele prof. Geisslera z Ústavu pro molekulární biologii Akademie věd NDR, který se také podílel největším příspěvkem na napsání celé knihy, posuzuje nové vývojové tendence v biologických a chemických vědách, které mají vliv na jednotlivá ustanovení Dohody.

Obsah knihy je rozdělen do devíti kapitol a sedmi dodatků, které si kladou za cíl přispět k zodpovězení základní otázky, nakolik je Dohoda v této době ještě dokonalým právním nástrojem k zabránění skrytého vývoje nových účinných biologických a toxinových zbraní ve světle nových výsledků biologických a chemických věd. Mění se názor na biologické a toxinové zbraně vychází z genetického inženýrství a ostatních oblastí biotechnologie, které dávají řadu možností vývoje biologických a toxinových zbraní podle vojenských požadavků. V r. 1984 dal státní sekretář obrany USA Cas-

par Weinberger najevo, že: „... pro účely biologické války by genetické inženýrství mohlo otevřít řadu možností. Normálně neškodné organismy, nezpůsobující onemocnění, by mohly být modifikovány na vysoce toxické nebo vyvolávající onemocnění, proti nimž protivník nemá léčbu. Jiné látky, nyní pokládané za příliš nestálé pro skladování a užití v biologické válce, by mohly být podstatně změněny, aby byly účinnými...“ Biotechnologie rovněž umožňují vývoj vakcín k specifické ochraně proti uvedeným zbraním.

V první kapitole (E. Geissler) je ukázán měnící se pohled na biologické a toxinové zbraně a jsou navrženy definice (v Konvenci chybějící). Ve druhé kapitole představuje autor (E. Geissler) novou generaci biologických zbraní. Třetí kapitola (E. Geissler, Kh. Lohs) ukazuje na vývojové tendence toxinových zbraní. Čtvrtá rozebírá novou generaci vakcín proti biologickým a toxinovým zbraním. V páté kapitole (H. Strauss, J. King) se diskutuje o klamnosti tzv. obranného programu biologických zbraní. Šestá (A. Mechttersheimer) posuzuje postavení chemických a biologických zbraní v současné vojenskostrategické koncepci USA. Sedmá kapitola (R. A. Zilinskas) se zabývá verifikačními problémy ve vztahu ke Konvenci. Osmá (R. Falk) hodnotí cesty posílení Konvence. Závěrečná kapitola (9.), zpracovaná kolektivem již shora uvedených autorů za přispění dalších expertů, představuje závěry a doporučení.

Kniha je vybavena sedmi dodatky, obsahujícími jednak soubor právních dokumentů (Ženevský protokol, 1925; Konvenci o genocidě, 1948; Konvenci o zákazu biologických a toxinových zbraní, 1972 včetně přehledu jednání, která k ní vedla; Závěrečnou deklaraci 1. hodnotící (Review) konference 1980 a seznam účastnických států jmenovaných smluv), jednak významné technické podklady, vypracované ve-

směs E. Geisslerem (metody genetického inženýrství, přenos informací a účinky neurotoxických činidel, údaje o vývoji a výrobě vakcín).

Orientaci čtenáře přispívá i glosář základních pojmů a bohatý seznam literatury.

Čtenář by mohl namítnout, že není na místě psát, jak uvádí titul práce, o současných biologických a toxinových zbraních, když tyto zbraně byly v souladu se závazkem účastnických států Konvence zničeny. Nesporné však je, že se dvacetičlennému kolektivu autorů ze šesti zemí podařilo vysoce fundovaně nastínit kritické problémy vztahující se k nebezpečí dalšího možného vývoje biologických a toxinových zbraní, které jsou v kondenzované podobě shrnuty formou závěrů a doporučení v 9. kapitole, která se jistě stane předmětem největšího zájmu a kontraverzních diskusí. Tyto závěry a doporučení jsou určeny k úvahám a posouzení

ze strany vlád, které podepsaly Dohodu, a směřují k posílení režimu smlouvy, k zajištění, aby probíhající pokrok biologických a chemických věd, zejména biotechnologií, nemohl být zneužit k dalšímu vývoji zbraní hromadného ničení.

I když kniha byla předložena v předvečer konání 2. hodnotící konference k Smlouvě o zákazu biologických a toxinových zbraní dne 5. září 1986 v Ženevě a má zvláštní cenu především pro její delegáty, stane se jistě právem předmětem zájmu biologů a pracovníků v příbuzných vědních odvětvích. Neměla by uniknout pozornosti specialistů zdravotnické služby a všech odborníků zabývajících se různými aspekty ochrany proti zbraním hromadného ničení.

Prof. Ing. Jiří Matoušek, DrSc.